

Insekt-Nytt

**Medlemsblad for Norsk
entomologisk forening**

Nr. 4 2012 Årgang 37

Insekt-Nytt • 37 (4) 2012

Insekt-Nytt • 37 (4) 2012

Medlemsblad for Norsk entomologisk forening

Redaktør:

Anders Endrestøl

Redaksjon:

Lars Ove Hansen
Jan Arne Stenløkk
Leif Aarvik
Halvard Hatlen
Hallvard Elven

Nett-redaktør:

Hallvard Elven

Adresse:

Insekt-Nytt, v/ Anders Endrestøl,
NINA Oslo,
Gaustadalléen 21,
0349 Oslo
Tlf.: 99 45 09 17
[Besøksadr.: Gaustadalléen 21, 0349 Oslo]

E-mail: insektnytt@gmail.com

Sats, lay-out, paste-up: Redaksjonen

Trykk: Nordberg Aksidenstrykkeri AS, Oslo

Trykkdato: desember 2012

Opplag: 800

Insekt-Nytt utkommer med 4 nummer årlig.

ISSN 0800-1804 (trykt utg.)
ISSN 1890-9361 (online)

Forsidebildet:

Ask med vintersprekk på Tønsberg gamle kirkegård. Legg merke til eremitt-larven nederst i sprekken. Se s. 5. *Foto: Magne Flåten*

Insekt-Nytt presenterer populærvitenskapelige oversikts- og tema-artikler om insekters (inkl. edderkoppdyr og andre landleddyr) økologi, systematikk, fysiologi, atferd, dyregeografi etc. Likeledes trykkes artslistene fra ulike områder og habitater, ekskursjonsrapporter, naturvern-, nytte- og skadedyrstoff, bibliografier, biografier, historikk, «anekdoter», innsamlings- og prepareringsteknikk, utstyrstips, bokanmeldelser m.m. Vi trykker også alle typer stoff som er relatert til Norsk entomologisk forening og dets lokalavdelinger: årsrapporter, regnskap, møte- og ekskursjons-rapporter, debattstoff etc. Opprop og kontaktannonser er gratis for foreningens medlemmer. Språket er norsk (svensk eller dansk) gjerne med et kort engelsk abstract for større artikler. Våre artikler refereres i *Zoological record*.

Insekt-Nytt vil prøve å finne sin nisje der vi ikke overlapper med vår forenings fagtidsskrift *Norwegian Journal of Entomology*. Originale vitenskapelige undersøkelser, nye arter for ulike faunaregioner og Norge går fortsatt til dette. Derimot tar vi gjerne artikler som omhandler «interessante og sjeldne funn», notater om arters habitatvalg og levevis etc., selv om det nødvendigvis ikke er «nytt».

Annonsepriser:

1/2 side	kr.	1000,-
1/1 side	kr.	1750,-
Bakside (farger)	kr.	2500,-

Ved bestilling av annonser i to nummer etter hverandre kan vi tilby 10 % reduksjon, 25 % i fire påfølgende numre.

Abonnement: Medlemmer av Norsk entomologisk forening får fritt tilsendt *Norwegian Journal of Entomology* og *Insekt-Nytt*. Kontingenten er for 2012 kr. 280,- pr. år (kr. 140,- for junior-medlemmer til og med året de fyller 19 år). For medlemskap bruk skjema på våre nettsider (www.entomologi.no) eller kontakt:

Norsk entomologisk forening,
Postboks 386, 4002 Stavanger.
e-post: jansten123@online.no

Redaktøren har ordet:

Insekter i verdensveven

En av de største «nyvinningene» innen entomologien er de siste års nettbaserte databaser og kartløsninger. Og det har skjedd fort. Vi skal ikke mange årene tilbake før verken Artskart eller Fauna Europaea fantes, og før år 2000 var det så godt som ingen. Stadig nye nasjonale og internasjonale løsninger popper opp i høyt tempo. Hva gjorde man før– uten denne informasjonen som nå er tilgjengelig? Vi kan vel si: lite eller ingen ting.

Det vil si, entomologene gjorde vel stort sett det samme, men verden rundt gjorde lite i forhold til den kunnskapen entomolo-

gene satt på. For hvor skulle man tidligere henvende seg for å få tak i utbredelsesinformasjon om norske arter, om de ikke var omhandlet i bokserien «Norges dyr» eller diverse grå materie? Ja da var man prisgitt museumsansatte og andre forskere eller privatpersoner med spesialkunnskaper som muligens hadde oversikt, og hvis, muligens hadde tid, og hvis, muligens var i humør til å grave frem den etterspurte informasjonen. Det er veldig lett å forstå at den terskelen var nokså høy, som igjen åpenbart var en av grunnene til at insektene tidligere nærmest var oversett i forvaltningen og samfunnet forøvrig. Nettet har bokstavelig satt insektene på kartet.

Innholdsfortegnelse

Endrestøl, A. Redaktøren har ordet: Insekter i verdensveven.....	1
Endrestøl, A. Linselusa	4
Flåten, M. Billesøk om vinteren	5
Hansen, S. K. Hagtornsommerfugl på slektstreff.....	11
Djursvoll, P. & Andersen, T. Skogvevkjerring <i>Oligolophus tridens</i> funnet i Finnmark	15
Greve, L. Litt nytt om «Tirltunge- fluer» Platystomatidae	19
Selås, V., Aarvik, L. & Berggren, K. Forslag til norske navn på ekte møll og sekkspinnere (Lepidoptera, Tineoidea).....	22
Hofsvang, T. Insektene går til filmen: Tarantula!.....	26
Hågvar, S. & Endrestøl, A. Bokanmeldelser: Bärffisar i Sverige.....	30
Stenløkk, J. Insekter i nettet.....	33
Hatlen, H. På larvestadiet.....	35
Oppslagstavla.....	37
Redaksjonen. Julehilsen.....	38
Forhandlere av entomologisk utstyr.....	39
Content of Insekt-Nytt [Insect-News] 37 (4) 2012.....	40

Svenskene var tidlig ute med sin Artportal. Den kom allerede i år 2000 og var drevet frem av en ildsjel og sterkt pågangsmot. Danskene kom ikke lenge etter med sin Fugleognatur i 2001. GBIF (The Global Biodiversity Information Facility) ble lansert samme år. Samtidig med dette ble arbeidet med Fauna Europaea (FE) startet opp (2000-2004). Her på berget fikk vi Artskart først i 2007 og Artsobservasjoner i 2008, men etter den tid har det vært en knoppskyting av andre digitale oppslagsverk som Fremmedartsbasen, Artsnavnebasen, Naturtypebasen og Artsportalen. I tillegg har vi den som kanskje er rettet mer mot skoleverket: Miljølære.

Opprettelsen av Artsdatabanken i 2005 var utvilsomt den utløsende faktor for denne utviklingen i «informasjonssystematiseringen» i Norge. Nettopp innhenting, systematisering og presentasjon av artsdata er en av artsdatabankens sentrale oppgaver og mandat. Som med alt nytt var det også her en viss treghet i starten. Ville man egentlig gi fra seg all denne informasjonen, enten den kom fra privatpersoner eller institusjoner? Denne friksjonen ble for øvrig oljet

med litt oljepenger fra statskassa, og tilrettelagte data strømmer nå inn. Pr i dag er det over 8 millioner observasjoner lagt inn i Artsobservasjoner og i Artskart ligger det nå 14 millioner poster av 27026 arter.

I løpet av 2013 kommer det dessuten nok en løsning. I statsbudsjettet ble det satt av to millioner kroner til enda en ny nettportal for informasjon om arter; «Arter på nett». Her vil det legges ut plansjer, videoer, bilder, nøkler og annen kvalitets-sikret informasjon om arter. Det er lett å se at denne knoppskytingen av løsninger fort kan føre til gjengroing, og noen må seriøst sørge for den helt essensielle skjøtselen. Man kan vel si at for eksempel Artsobservasjoner har blitt litt forsmådd hva gjelder videreutvikling og oppgradering av tekniske løsninger. Like viktig er det med innhold, som både må vedlikeholdes og fylles på. Et eksempel på det er Fauna Europaea, som var en av de første store og gode digitale oppslagsverktøyene innenfor vår bransje. FE er fortsatt svært nyttig og brukbart til mye, men inntrykket er at oppdateringen og påfyll av ny informasjon går veldig sakte.

Det ville vært ønskelig (og er vel også planen) at man i alle fall lager en overbyggen- de innsynsløsning nasjonalt som slår opp i alle disse ulike nettstedene. Man må gjerne tenke internasjonalt. For eksempel er nå Artsobservasjoner og den svenske Artportal- ten i ferd med å fusjonere i en versjon 2.0. Selv om den er svært forsinket er det viktigste at den nå blir en god, slitesterk og varig løsning. Et annet eksempel er at Arts- databanken nylig har inngått samarbeid om informasjonsutveksling med Encyclopedia of Life (EOL), livets leksikon, som etter sigende allerede har mer enn 1,1 millioner nettsider med informasjon om arter. For slike webbaserte løsninger burde stikkord- ene være samordning og kvalitet fremfor kvantitet. Slikt blir fort uoversiktelig.

Til slutt for de som allerede er frustrerte over alt dette digitale virvaret av kart og baser, kabler i hytt og pine, minnepinner som ikke funker, excel og fændens oldemor. Glem ikke hvor deilig det kan være å sette seg ned med en riktig god kvalitetsbok, tung og solid, full av fantastiske bilder og herlig innhold. Redaksjonen ønsker herved å gi sin homage til svenskene for deres ufortrødende satsing på Nationalnyckeln i en ellers digital verden. Dessverre har de fått trøbbel, og tidligere i år foreslo en utredning at hele bokprosjektet skulle legges ned og informasjonen heller spres digitalt. Prosjektet fikk positiv omtale i den svenske budsjettproposisjonen, men ingen avklaring er gjort i forhold til fremtiden. Det synes likevel klart at fremtidens bind nok ikke blir like omfattende og innholds- rike som sine forgjengere, spesielt fordi de er avhengig av å øke utgivelsestakten sin for å nå sine fremdriftsmål. Det ville jo være en tragedie om hele prosjektet ble lagt ned på grunn av nedskjæringer. Spesielt fordi vi

som lykkelige abonnenter fra Norge, fjettet av forbauselse, har mottatt disse praktver- kene for en slikk og ingen ting, uten å bidra i det hele tatt fra offisielt hold. Akkurat hvor- for Norge aldri har bidratt med noen slanter i den retningen er det vel ingen som noen gang riktig har forstått? De som ønsker å gi den svenske regjeringen noen Pauli ord i den forbindelse kan sende dine synspunkter til: registrator@rural.ministry.se, *märk mej- let med:* «Diarienummer L2012/1032/ELT, Översyn av Svenska artprojektet» (gjørne med kopi til Mr. Solhjell!).

Om forrige nummer

I forrige nummer kom redaksjonen i skade for å trykke et feil bilde i artikkelen *Voith & Berggren 2012. Sommerfuglsamling i Suldal årene 2002–2005*. På grunn av lay- out- endringer i slutfasen like før trykking, ble det besluttet å sette inn et bilde i artik- kelens tabell på side 24. Dette skulle være av *Eupithecia groenblomi*, men bildet viste i stede *Eupithecia lanceata*. Dette ble ikke avklart med forfatterene, og feilen ble der- med ikke oppdaget. Vi har derfor besluttet å få trykket opp klistremerker (vedlagt dette nummer), slik at dere kan rette opp feilen selv i heftet (klistremerket skal altså inn på side 24 i forrige nummer). Feilen vil dessu- ten bli korrigert på den digitale versjonen. Redaksjonen beklager sterkt det inntrufne.

Om dette heftet

Årets siste nummer er som en liten konfekt- eske av småartikler, hvor alle bør finne noe de liker. Her kan dere gå å småplukke ut- over i romjula.

GOD JUL OG GODT NYTTÅR!

Ålesund

Den 13. juni i år (2012) var Roald Bengtson og jeg ute for å kartlegge heroringvinge i Østfold. Under en liten matpause kom denne vesle karen å satte seg på fingeren min. En utrolig spektakulær liten veps?! Etter litt «googling» kom jeg fram til at det måtte være *Chrysis viridula*, en gullveps (Chrysididae) som er parasitoid på murevps (legger egg i kokongen til murevpslarvene). Den er attpåtil rødlistet som sårbar VU. Nyere funn er fra Eidskog, Halden, Hole, og nå altså ved Krosseng bru (32VPL0380493212) i Våler i Østfold.
Foto og tekst: Anders Endrestøl

Billesøk om vinteren

Magne Flåten

Vinteren er en rolig tid for entomologer. Men det er ingen grunn til å sitte inne! Artikkelen beskriver en metode for å finne skarabider som bare kan gjøres i sterk frost.

Bakgrunnen var arbeid med å legge til rette for eremitten *Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763), en stor, brunsvart bille i familien skarabider (Scarabaeidae). Denne var regnet som regionalt utdødd (RE) i Norge (Kålås et al. 2006), men den finnes nå i live på den gamle kirkegården i Tønsberg hvor jeg fant den i 2008 (Flåten & Fjellberg 2008). Da skulle kirkegården dreneres for å kunne senke grunnvannstanden slik at man igjen kunne tillate kistegraver. Grunnvannstanden har økt de senere år på grunn av at dreneringsrørene er knekt sammen eller fylt med røtter. Askerøttene under grunnvannspeilet er druknet og døde, alle levende røtter ligger nå nokså grunt. Ny drenering og brå senking av en svært høy grunnvannstand ville tørke og drepe trærne uansett, siden de ikke ville rekke å danne nok røtter ned til nytt grunnvannspeil langt nede. Samme høst (2008) skulle derfor alle trærne hugges og nye plantes. Men da eremitten nærmest «oppsto fra de døde» på kirkegården kom et fredningsvedtak raskt,

Tegn til vintersprekker hos ask på Tønsberg gamle kirkegård. *Foto: Magne Flåten*

og de gamle asketrærne som er eremittens eneste leveområde nå, skal stå. Vi hadde etter to års kartlegging og intens leting mange steder i både Østfold og Vestfold med «feierkamera» i hule trær konstatert eremitt bare i tre trær, alle på denne kirkegården (Hanssen & Sverdrup-Thygeson 2009, Sverdrup-Thygeson et al. 2011). Nå i 2012 vet vi om flere trær med spor etter eremitt, men fremdeles bare innenfor kirkegårdens grenser (Endrestøl et al. 2012).

Rehabilitering av den gamle kirkegården i Tønsberg. Foto: Magne Flåten

Graving og oppmåling

Vinteren 2010/2011 begynte graving og grøfting for å senke grunnvannstanden utenom der disse trærne sto. Jeg begynte å undersøke trærne som var planlagt hogd, for å sikre at det ikke ble gjorde noe dumt. De grove trærne som skulle hugges var stort sett lind, og det ble ikke funnet tegn til eremitt eller innvendig hulhet i noen av dem, så de er nå fjernet og en del nye eiker er plantet. Eikene kan så begynne å gi bolig til eremitten om 150–200 år om vi passer på å pleie og så skade eikene på riktig måte slik at det dannes hullheter i dem.

Jeg begynte også å måle nøye opp og fotografere asketrærne som skulle vernes og få stå i fred, for å ha oversikt over dem. Da oppdaget jeg at noen av trærne vi ikke hadde kunnet finne spor i på sommeren, hadde frostsprekker som hadde åpnet seg. Disse frostsprekkene hadde jeg ikke lagt mye vekt på tidligere, de hadde alltid vært helt tette og liksom gjengrodd. Min morfar som var tømmerhugger hadde fortalt meg at sterk frost laget disse sprekkene, og så grodde de igjen etterpå.

Samme treet på vinter og sommer. Til venstre ser man åpne vintersprekker på vinteren, mens disse er helt lukket til høyre om sommeren. Foto: *Magne Flåten*

Disse sprekkene eller sårene hadde jeg jo sett her om sommeren, men da hadde alle vært lukket. Nå i februar 2011 hadde det i et par uker vært svært kaldt, ned mot -16°C , og sprekkene var flere steder opp til en tomme brede.

Årsaken til frostsprekker

Sprekkene oppstår i sterk frost av minst tre årsaker: Dels er trærnes vanninnhold mye lavere på vinteren enn om sommeren, på grunn av tele og fordampning tørker

veden ut uten mulighet for vannopptak. Så snart det frie vannet mellom cellene er borte, begynner treet å krympe. Ask krymper moderat, men mer enn gran og furu. Krympingen er størst tangentielt, slik at sprekker åpner seg langsetter stammen. Mindre radielt, altså slik at diameteren blir mindre. Viktigere enn dette er «intern frostkrymping» som skyldes at sterk frost driver vann ut av celleveggene og inn i sentrum av hver vedcelle, og denne virkningen øker også med stadig sterkere frost (Kubler 1987). I tillegg kan hule

Også her ser man tydelige forskjeller på sommer og vinter. Bildet til venstre er tatt om sommeren da sprekken er lukket, mens i bildet til høyre er det vinter og sprekken er åpen. Nederst i sprekken ser man dessuten en uheldige eremittlarve som nesten har rast ut og satt seg fast. Fotos: *Magne Flåten*

trær være fulle av fuktig mold eller ha vasstrukne morkne deler. Når dette fryser, blir det et press innenfra som også kan få sprekker til å åpne seg som spilene i en kinesisk lampe. Hurtig avkjøling og krymping av det ytre laget mens kjernen fremdeles er varmere, kan også spille inn. Og de som har kløyvd frossen ved, vet at det er lettere enn ellers.

Når frost og tele er over og treet kan begynne å ta opp vann fra bakken igjen, lukker sprekken seg tett igjen. De fleste lukker seg gradvis bare temperaturen stiger mot null. Slike sprekker er innfallspport for soppsporer og bakterier, og sopp kan fortsette å gro her selv om såret lukker seg. En slik sprekke er som regel tegn på at treet er hult, selv om selve inngangshullet kan

Her er nærbilde av den uheldige larven. Den har sannsynligvis rast ut sammen med mold og larvemøkk, og blitt sittende fast i nederste del av sprekken. Foto: Magne Flåten.

være stengt eller lenger oppe i trekrona. Den neste sommeren grov såret igjen, men svakheten består og kan vise seg neste gang det er sterk frost. Er det lenge til neste frostperiode vil dette gro igjen som en langsgående valk eller pølse på treet som det vil ta tiår før det ikke synes lenger.

Men nå kunne jeg se inn gjennom frostsprekkene at der inne i treet var det larveskitt av en slik størrelse at det mest sannsynlig måtte være *Osmoderma*. Derved fikk vi kartlagt to trær i tillegg som inneholdt en bestand av eremitt. Andre trær hadde også åpne sprekker, men bare med larveskitt på under en millimeter så der levde det kanskje bare mindre arter.

Den 13. februar 2011 hadde det vært -16°C noen dager, og jeg var ute tidlig om morgenen for å fotografere og måle. Da oppdaget jeg først et tre med muld i mer enn tre meters høyde, møkk hele veien ned (sammenklemt nederst) med målene 8 mm lang og 3x4 mm tykk, litt flatklemt. Noe møkk hadde drysset ut fra de øverste sprekken og ned på snøen, dette var minst deformert og lettere å analysere. Men så til sensasjonen:

Uheldig larve

I et tre litt lenger bort hang en eremittlarve på utsida av treet i ca. 4 meters høyde! Sprekken var ca. en tomme bred, og smalnet mot null øverst og nederst. Det var mye muld inni treet, altså minst 4 meter opp. Larva hadde tydeligvis selv i den harde frosten krøpet rundt, kanskje for å komme vekk fra det kaldeste stedet. Derved har den laget et ras av larvemøkk og mold, og fulgt med ut liggende på ryggen med hodet først. Larvene er

tykkere bak enn foran, og derved fastnet i «klypa» og blitt hengende. Heldigvis kom jeg før måker og skjærer oppdaget den, fant en liten stige og hentet den forsiktig ned – den lå helt løs i sprekken men hadde ikke klart å komme videre ved egen hjelp. Det ville da også bare endt i snøen. Den var aldeles steinhard og frossen. Jeg lot den tine langsomt i kjøleskapet, men det var ikke liv. Jeg tok en DNA-prøve til ett glass og larvehuden på et annet, den blir vel stoppet ut og ender på museum.

Oppfordring

Så for de av dere som gjerne vil ha litt feltarbeid på vinteren også; legg merke til frostsprekker i grove lauvtrær, det betyr antagelig at treet er hult inni og med mye mold. Jeg har sett det oftest på ask, men også på eik, lønn, alm, lind, gran og furu. Under lengre perioder med sterk kulde kan man få innsyn i treet. Da har du mulighet til å få en kikk inn i trets indre og kanskje påvise larvemøkk og kanskje fragmenter av både larver og voksne, først og fremst skarabider. Og det ville være litt rart om eremitt bare finnes i Tønsberg og ikke andre steder i Norge? Vi har ikke gitt opp håpet.

Den uheldige larven sto desverre ikke til å redde. Foto: Magne Flåten

Litteratur

- Endrestøl, A. (red.), Flåten, M., Hanssen, O., Staverløkk, A. & Sverdrup-Thygeson, A. 2012. Kartlegging og overvåking av eremitt *Osmoderma eremita* i Norge 2011. NINA Rapport 837. 45 s.
- Flåten, M. & Fjellberg, A. 2008. Rediscovery of *Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763) (Coleoptera, Scarabaeidae) in Norway. *Norw. J. Entomol.* 55, 165
- Hanssen, O. & Sverdrup-Thygeson, A. 2009. Kartlegging av eremitt sommeren 2009. Notat til FM Vestfold, okt. 2009. 5 s.
- Kubler, H. 1987. Origin of frost cracks in stems of trees. *Journal of Arboriculture.* 13 (4): 93-97.
- Kålås, J. A., Viken, Å. & Bakken, T. 2006. Norsk Rødliste 2006. 416 s. Artsdatabanken
- Sverdrup-Thygeson, A. (red.), Hanssen, O., Flåten, M., Staverløkk, A., Fjellberg, A. 2011. Oppfølging av handlingsplan for eremitt i 2010. Resultater fra kartlegging og øvrige utredningsoppdrag. - NINA Rapport 656. 54 s.

Magne Flåten,
Sundveien 14,
3128 Nøtterøy
Magne@flaten.no

Hagtornsommerfugl på slektstreff

Sigmund K. Hansen

Hagtornsommerfugl ser jeg ikke lenger så mange av når jeg er på tur. Men en gang fikk jeg oppleve hagtornsommerfugl i stim. Der må det ha vært snakk om sosiale antenner!

Fra slutten av 1980-tallet og framover på 90-tallet ble det i Skiensområdet (TEY) oppdaget flere gode lokaliteter for hagtornsommerfuglen, *Aporia crataegi*. I dette tidsrommet hadde den tydeligvis en god periode, og på det meste kunne man oppleve å se flere titalls eksemplarer i løpet av et par timers tur på de rette plassene i

skogsterrang. Flygetiden varierte fra første halvdel av juni til midten av juli, altså helt etter boka. De siste årene ser det ut til at den har blitt mindre vanlig her i området – det har vel også blitt færre turer for å se etter den, må jeg innrømme. Arten er jo ellers kjent for å variere mye i antall fra år til år. Som de fleste andre dagsommerfugler (og sommerfuglsamlere) ønsker den seg varme og tørre somre.

I rødlistebasen til Artsdatabanken står det utfyllende informasjon om *crataegi*, blant annet at arten lever på trær og busker i

Hele 20 hagtornsommerfugler *Aporia crataegi* på bakken og en på vei inn for landing.
Foto: Sigmund K. Hansen

Syv skjønnheter i langsom ballett. Foto: Sigmund K. Hansen

rosefamilien, spesielt hagtorn og rogn. Jeg mener selv å ha sett bjørnebær på de fleste lokalitetene jeg har vært. Biotopen er åpne områder med busker, som beitemarker, hogstfelt og skogbryn. Om utbredelsen står det at arten tidligere hadde et stort sammenhengende utbredelsesområde på Sørlandet og Østlandet nord til Gudbrandsdalen og var kjent fra til sammen 60 lokaliteter her. Dessuten hadde arten forekomster i flere av bygdene i indre Sogn.

I dag er dette området kraftig redusert i følge rødlistebasen, og lokalitetene er mindre: Et område ved Skien (jeg tror nok at det fortsatt er snakk om to separate områder), en lokalitet ved Sarpsborg, en i Eidskog og et par forekomster i Aurland i indre Sogn. Funn fra Finnmark i 2004 skyldes trekk fra Russland. Det nevnes at årsaken til at arten

har gått så sterkt tilbake ikke er klar, men at det muligens skyldes at mange somre har vært våte og regnfulle. Arten er som nevnt ovenfor kjent for å variere sterkt, og dette kan da ha med klimaforholdene å gjøre. I ugunstige perioder overlever arten kanskje bare på de mest optimale habitattene. På Artskart (inkl. observasjoner) er det til sammen bare ca 12 observasjoner og funn (noen doble) av arten på 2000-tallet. Hagtornsommerfuglen har nå rødlistestatus som sårbar (VU).

I boka Norges sommerfugler står det at arten ofte er tallrik på lokalitetene og i Skandinaviens dagsommerfugle i naturen (Henriksen & Kreutzer 1982) står det bl.a. «Den kan være særdeles talrig, som den var ved Hörröd i Sverige i 1973 og 1974, da hundredevis af crataegi fløj langs vejen

eller sad på *Geranium* eller *kurvblomster* - mange i parring.» Nå vel, det var i Sverige, jeg får holde meg til norske forhold her. På Artsobservasjoner ligger det et nydelig bilde av en *crataegi* som John Skartveit har tatt i Nedre Aurlandsdalen 15. juni 2010. Der har han notert seg 20 stk imago (dette er det høyeste antallet som forekommer i Artskart), og skrevet «*talrik langs og på grusveg, sugde i seg mineral frå vegen*». Så hagtornsommerfuglen er altså i utgangspunktet ingen einstoing her i gamlelandet heller. Men også i Norge kan det ta helt av.

Opplevelsen jeg skal fortelle om fant sted i 1996, nærmere bestemt 27. juni det året. Jeg kjørte langs et vassdrag nord for Skien for å prøve å finne ut hvor stor utbredelsen av *crataegi* var langs denne elva. Det hadde vært større vannføring noen dager tidligere, og jeg stoppet et sted der det var dannet noen kvadratmeter med fuktige mudder- og sandflater i elveleiet.

Med en gang jeg kom ned til elva ble jeg oppmerksom på en flokk med hagtornsommerfugler – og da mener jeg en flokk ! I feltdagboka fra den gangen har jeg notert «*Obs. ca 50 crataegi (dels fuksøkende flokk)*». Jeg skal ikke nå så lenge etterpå sverge på at det var så mye som 50 individer totalt (det er ikke så lett å telle til 50 når målgruppa rører på seg....), men at det var godt over 20 bare i en klynge er sikkert. Heldigvis hadde jeg med meg mitt gamle Canon AE-1 slik at jeg fikk tatt noen lysbilder. Det var hele tiden bevegelse i flokken, så på de fleste bildene er det et eller annet dyr som vifter med vingene og blir uskarpt. De to bildene som gjengis her er de beste, på det ene kan man telle totalt 21 eksemplarer innenfor bilderammen.

Enkelte løse småbiter av vinger tyder på at det har vært noe dramatisk før jeg kom til stedet.

På et tidspunkt kom jeg innenfor «trygghetssonen», og dermed flagret 20-30 individer opp på en gang før de slo seg ned igjen. Da skulle jeg virkelig ønsket meg et videokamera, men opplevelsen var uansett både vakker og heftig. Med sitt minimalistiske design - hvite vinger og svarte ribber - står ikke hagtornsommerfuglen noe tilbake for sine mer fargerike slektninger.

Det er jo ikke uvanlig å se ett eller flere eksemplarer av ulike dagsommerfugler som sitter på bakken og suger til seg fuktighet. Men så mange individer av en art på så lite areal har jeg aldri sett verken før eller senere. Det ville vært flott om det så bare hadde dreid seg om en helt alminnelig art. Men å se så mange hagtornsommerfugler på en gang på samme sted var en unik og ganske «tropisk» erfaring. Jeg har stoppet på samme plass noen ganger senere, men kommer nok aldri til å få se det samme igjen. Det gjør ingen ting, noen opplevelser kan få lov til å være engangs.

Sigmund K. Hansen
Kristiansro 4,
3732 Skien

Aktuelle bøker

Bärfisar i Sverige

En fälthåndbok

En svært fin liten felthåndbok til gunstig pris, som dekker alle de 53 svenske og norske artene av teger (Pentatomidea). Hovedvekt på artsbestemmelse. Fargebilder både fra felt og studio. 128 sider. **Kr 75**

FG to the Micro-moths of Great Britain and Ireland

Med over 1000 arter mikro-moths. Artene er tegnet i naturlige hvilestillinger. Egnet også for norske forhold, selv om en del arter ikke overlapper i utbredelse. 1500+ svært gode fargeill. 416 sider. **Kr 320**

Svenska trollsländeguiden

Omhandler alle norske arter og de som kan dukke opp i Norge. Eneste komplette felthåndbok som henvender seg både til begynnere og øyestikkerkjennere. Mer enn 400 farge-fotos, tabeller og kart. Artsnavn på norsk. 208 sider. **Kr 395**

Myror - getingar

Presentasjon av alle 133 nordiske arter av maur og veps. Mye stoff om disse sosiale insektenes spennende sosiale adferd, byggekunst, giftighet, røvertokt og slavehold. Artsbilder, utbredelseskart og nøkler. 330 sider. **Kr 398**

Norges sommerfugler

Boka som presenterer alle våre 872 arter større sommerfugler (dagsommerfugler og nattsvermere). Artspresentasjoner med identifikasjon, tekst og kart. Uunværlig for alle med interesse for norske insekter. **Kr 398**

Våre superlette håver har poser i gjennomiktig spesialstoff, teleskop glassfiberstenger og er sammenleggbare. Mange ulike størrelser på stengene og ulike håvdiametere.

Standardhåv - 35cm diam. på nettet eller brunlig) Totelt stang 43-80cm. - **Komplett Kr367**

Sommerfuglkasser

Tette kasser av høy kvalitet (glass fast i lokket, m/plastazote bunnmateriale).

Størrelse	Pris	Brun	Trehvit
15x18 cm		204	201
15x23 cm		229	222
23x30 cm		273	269
30x40 cm		340	333
40x50 cm		405	387

ANNET UTSTYR

Slaghåv (lett 35cm u/skaft)	Kr337
Stangsil	Kr229
Vannhåv m/skaft	Kr440
Insektnåler i alle størrelser 100pk	fra Kr40
Spennestrimler	fra Kr40
Spennbrett 40cm langt justerbart	fra Kr134
Spennbrett 30cm lengde balsatre	fra Kr122
Preparasjonsnål med treskaft	Kr26
Pinsett	Kr49
Avlivningsglass	Kr90
Ethylacetat (eddiketer)300ml	Kr156

Robinson felle m/lys -

Vår største og mest robuste felletype med lang holdbarhet. Fellen som med 80w eller 125w kvikksølvlampe gir best fangst. Fellen brukes mye av fagfolk og erfarne entomologer.

Pris inkl. lyskit **Kr 290**

Skogvevkjerring *Oligolophus tridens* funnet i Finnmark

Per Djursvoll og Trond Andersen

Skogvevkjerringa *Oligolophus tridens* (C.L. Koch, 1836) ble funnet på flere lokaliteter i Finnmark i 2010. Selv om den trives best i løvskoger i lavlandet i Sør-Norge, forekommer den helt nord til 70.5° Nord.

I 2010 ble Artsprosjektet «*Insekter knyttet til ferskvann og fuktige habitater i Finnmark*» initiert. Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Universitetsmuseet

i Bergen, Naturhistorisk Museum i Oslo og NTNU Vitenskapsmuseet i Trondheim og er hovedsakelig rettet mot vannteger, vårfluer og ulike tovingefamilier. Feltarbeidet ble foretatt i 2010 og vi samlet på til sammen 107 lokaliteter (Ekrem et al. 2012). På 8 av disse lokalitetene satte vi ut Malaisefeller som sto ute fra slutten av juni til begynnelsen av september og ble tømt regelmessig av lokale samarbeidspartnere.

Figur 1. Skogvevkjerringa *Oligolophus tridens* ble samlet med håv i Stabbursdalen nasjonalpark. Foto: Torbjørn Ekrem

Figur 2. Skogvevkjerringa ble også funnet ved Russevann i Passvik. Foto: Torbjørn Ekrem

Resultatene har langt overgått det vi forventet, bl.a. har vi funnet en rekke arter som er «nye» for Europa, for Norge eller for Finnmark og ikke mindre enn 70 til 80 arter later til å være nye for vitenskapen, spesielt innen familiene fjærmygg og soppmygg.

Selv om prosjektet primært er rettet mot insekter, samlet vi også andre dyr. Og i materialet dukket det opp to arter av vevkjerringer.

Skogvevkjerring *Oligolophus tridens* (C.L. Koch, 1836)

Skogvevkjerring er en dominerende art i løvskoger i lavlandet i Sør-Norge (Stol 2012). Stol (2010) gir nye funn fra Trøndelagsfylkene og nevner også et eldre funn publisert av Strand (1901) fra Hattfjelldal i Nordland (NSI). Et nyere funn fra Målselv i Troms (TRI) er vist

på Artskart. Arten later derimot ikke til å være rapportert fra Finnmark tidligere.

Nye funn fra Finnmark:

FN Porsanger: Baukop, 70.20280°N 24.90958°Ø, 20 m.o.h., 1♂, 3. september 2010, håv; Porsanger: Olderfjord, 70.47351°N 25.07261°Ø, 2 m.o.h., 2♀♀, 1. september 2010, håv.

FØ Sør-Varanger: Pasvik, Russevann, 69.44497°N 29.89904°Ø, 60 m.o.h., 4♀♀, 8. september 2010, håv; Sør-Varanger: Pasvik, Melkefoss, 69.40509°N 29.79536°Ø, 29 m.o.h., 1♀, 7. september 2010, håv.

Fjellvevkjerring *Mitopus morio* (Fabricius, 1779)

Fjellvevkjerring er antagelig vår vanligste vevkjerring og er tidligere tatt i Finnmark. Stol (2010) rapporterer den fra Nordre del (FN), Indre del (FI) og Østre del (FØ) av Finnmark, delvis basert på eldre publiserte

funn. Nyere funn fra Finnmark er vist på Artskart og omfatter også funn fra Alta og Nordkapp i Vestre del (FV) av Finnmark.

Nye funn fra Finnmark:

FV Alta: Bigas, 70.16083°N 23.73777°Ø, 352 m.o.h., 2♂♂ 1♀, 1. september 2010, håv; Alta: Gargia Fjellstue, 69.80525°N 23.48937°Ø, 120 m.o.h., 1♂ 1♀, 10. juli – 24. august 2010, Malaisefelle; Alta: Sierravannet, 69.84464°N 23.37346°Ø, 43 m.o.h. 1♂, 30. august 2010, håv; Alta: Storing, 69.82277°N 23.47884°Ø, 90 m.o.h., 3♂♂ 1♀, 23. juli – 30. august 2010, Malaisefelle.

FI Kautokeino: Nahpoljohka, 69.21029°N 23.7620°Ø, 320 m.o.h., 3♂♂ 1♀ 1 juv., 25. juni – 31. august 2010, Malaisefelle.

FN Vadsø: Nedre Domen, 70.32152°N 31.03407°Ø, 120 m.o.h., 1♂, 3. september 2010, håv; Porsanger: Baukop, 70.20469°N 24.90605°Ø, 26 m.o.h., 3♀♀ 4 juv., 17. juli – 25. august 2010, Malaisefelle; Porsanger: Rørkulpen, 70.15215°N 24.76686°Ø, 28 m.o.h., 2♀♀, 26. juli – 25. august 2010, Malaisefelle.

FØ Sør-Varanger: Pasvik, Russevann, 69.44497°N 29.89904°Ø, 60 m.o.h., 30. juli – 10. august 2010, 1♂ 4♀♀, Malaisefelle; Sør-Varanger: Pasvik, Ellenelva, 69.21323°N 29.15357°Ø, 67 m.o.h., 1♀, 7. september 2010, håv; Sør-Varanger: Pasvik, Ellijohki, 69.16989°N 29.00161°Ø, 101 m.o.h., 1♂, 7. september 2010, håv; Sør-Varanger: Pasvik, Sameti, 69.40106°N 29.71923°Ø, 43 m.o.h., 5♂♂ 3♀♀ 3 juv., 24. juni – 6. september 2010, Malaisefelle; Sør-Varanger: Jakobselv, 69.77921°N 30.82573°Ø, 2 m.o.h., 1♀, 8. september 2010, håv.

Diskusjon

Finnmark utgjør den nordvestligste delen av fastlands-Europa og faunaen i regionen er derfor spennende i en zoogeografisk sammenheng. Etter istiden kan dyr ha spredt seg til Finnmark både fra sør og fra øst. Så langt nord kan vi også forvente at en relativt høy andel av artene er holarktiske – utbredt hele veien rundt den nordlige halvkule.

På slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet foretok en rekke forskere, spesielt fra Skandinavia og England, ekspedisjoner til Nord-Norge og det ble publisert faunistiske artikler på en rekke grupper. Men faunaen i Finnmark er fremdeles betydelig dårligere kjent enn områder i Sør-Norge, og det finnes lite materiale i de norske universitetsmuseene til å dokumentere de artene som allerede er rapportert fra fylket. Med enkelte hederlige unntak synes det som om kunnskapen om mange grupper hovedsakelig er basert på tilfeldige funn gjort av tyskere eller andre mellomuropeere på ferie i Nord-Norge.

I årene fremover er det forventet at temperaturen på jorden vil øke på grunn av utslipp av veksthusgasser og at denne temperaturøkningen vil være mest merkbar i områdene nær polene. I Finnmark finner vi grensen mellom den nordlige boreale sonen og den sørlige arktiske sonen. For å kunne følge med på hvordan den globale oppvarmingen eventuelt kan føre til endringer i faunaen, er det derfor viktig at vi skaffer oss langt bedre kunnskap om dagens arts mangfold i vårt nordligste fylke.

Fjellvevkjerringa ble rapportert fra Finnmark både av Ellingsen (1895) og av Strand (1901). Arten er utbredt over hele fylket og går helt nord til Barentshavet. Skogvevkjerringa, derimot, ble rapportert nord til søndre del av Nordland av Strand (1901). Funnet fra Troms, som er vist på Artskart, er fra 1993. I 2010 tok vi den helt nord til Porsanger. Tyder dette på at arten sprer seg nordover? Alle funnene våre er fra begynnelsen av september, så en like nærliggende forklaring kan være at ingen har vært på biltur til Nordkapp så sent på året.

Materialet av begge artene er oppbevart i de naturhistoriske samlingene ved Universitetsmuseet i Bergen.

Vi takker Ingvar Stol, Karmøy, for å ha verifisert bestemmelsen av skogvevkjerringa. Prosjektet i Finnmark er finansiert gjennom Artsprosjektet.

Litteratur

- Ekrem, T., Roth, S., Andersen, T., Stur, E., Søli, G. & Halvorsen, G. A. 2012. Insects inhabiting freshwater and humid habitats in Finnmark, northern Norway. *Norwegian Journal of Entomology* 59, 91–107.
- Ellingsen, E. 1895. Norske Opiliones. Lidt om deres geografiske udbredelse. *Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs Skrifter* 1894, 213–214.
- Stol, I. 2010. Vevkjerring-faunaen (Opiliones) i Midt- og Nord-Norge. *Insekt-Nytt* 35 (3), 27–32.
- Stol, I. 2012. Vevkjerring-faunaen (Opiliones) i løvskoger i Sør-Norge. *Insekt-Nytt* 37 (1), 33–40.
- Strand, E. 1901. Zur Kenntniss der Arachniden Norwegens. *Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs Skrifter* 1900 (2), 2–15.

Per Djursvoll og Trond Andersen
De Naturhistoriske Samlinger
Universitetsmuseet i Bergen
Universitetet i Bergen
Postboks 7800, 5020 Bergen
E-post: per.djursvoll@um.uib.no,
trond.andersen@um.uib.no

Litt nytt om «Tiriltunge- fluer» Platystomatidae

Lita Greve

Den norske rødlisten har registrert et imponerende tall, over 5000 arter, av tovinger (Diptera) fra Norge (Gammelmo et al. 2010). En rekke grupper er også godt undersøkt fordi en eller flere entomologer arbeider, eller har arbeidet med dem, mens andre er omtalt bare en sjelden gang. Noen familier blant Diptera er også svært artsrike, og andre familier teller bare få arter. Her skal vi se litt nærmere på fluefamilien Platystomatidae, norsk navn «Tiriltungefluer», som teller to arter her i landet.

Den første norske oversikten av Platystomatidae er fra litt over tyve år tilbake (Greve 1990). Nå i 2012, drøye tyvetalls år senere, kjenner vi bare de samme to artene. Begge de norske «Tiriltunge-fluene» er ganske greie å bestemme i felt fordi de har karakteristiske svarte vingetegninger.

La oss først se på den minste arten, *Rivellia syngenesiae* (Fabricius, 1781) (fig 1). Både hode, kropp og bein er helt svarte, og kroppslengden er beskjeden, ca. 3 mm. Vingene har svart vingespiss, videre inn mot basis for vingen er det tre brede tverrstriper og

Figur 1. *Rivellia syngenesiae* (Fabricius, 1781). Foto: Liselotte Sjøe

dessuten noen helt mørke inne ved vingefestet (fig 2). *R. syngenesiae* har larver som lever på rotknoller på røttene av tiriltunge (Oosterbroek 2006), og finnes derfor ofte nær denne planten.

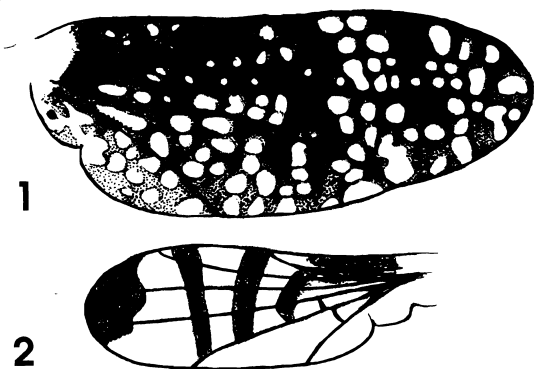
Greve (1990) presenterte et utbredelseskart og listet opp en rekke funn, alle fra det sørlige Norge. Teksten antydte at de to nordligste lokalitetene, dvs. Smøla i Møre og Romsdal og Rotvoll i Trondheim (Sør-Trøndelag) kanskje også representerte nordgrensen for arten. En svensk oversikt, passet også bra med den norske utbredelsen (Hedström 1995). Men slike «antagelser» kan vise seg å være gale. Sommeren 2012 kunne jeg flytte (den antatte) nordgrensen vesentlig lengre nord. Under et opphold på øya Vega (20–23. juli 2012), som ligger nord for Brønnøysund (NSY, EIS 113), samlet jeg et fint materiale av *Rivellia syngenesiae*. Et flott «utbredeshopp» kan en si! Denne ene lokaliteten ligger helt vest på Vega, litt sør for Sundsvoll (32WPT 287864). Ut i havet, rett vest fra lokaliteten ligger den markante øya Søla.

Langs Vega-stranden var det svært store mengder av tiriltunge som lå som rene «matter» på mange kvadratmeter, og det var ikke nødvendig med mer enn en relativt kortvarig innsamling, og totalt ble det håvet 13 hanner og 19 hunner. Under denne innsamlingen var det heldigvis oppholdsvær, men en del vind gjorde at forholdene ikke var de aller beste, så derfor kan en slutte at det må være en bra bestand på lokaliteten.

Det ble også sett etter eksemplarer av *R. syngenesiae* på sørøstsiden av Vega. Her ble den sett helt sør ved stranden hvor det også var bra med tiriltunge langs stranden, men vellykket innsamling ble totalt hindret av regn og vind, og bare en hann havnet i glasset.

Den andre norske «Tiriltunge-fluen» er en art ved navn krusflue *Platystoma seminationis* (Fabricius, 1775); *Platystoma*-slekten har altså gitt navn til familien Platystomataidae. Familienavnet «Tiriltunge-fluer» passer ikke så godt på denne arten siden larvene lever på annet plantemateriale.

P. seminationis er vesentlig større enn den lille *Rivellia syngenesiae*, dvs. omtrent som en vanlig husflue. Vingene er svarte, med svakt lysere felt litt langs bakre kant, og hele vingen har mange hvite, relativt små flekker (fig. 2). *P. seminationis* kan også bestemmes rimelig greit etter vingetegningene, men en skal være oppmerksom på at det er enkelte andre fluearter med lignende vingetegninger i flere andre familier, f. eks. familien Sciomyzidae.

Figur 2. Vingemønster av 1) *Platystoma seminationis* og 2) *Rivellia syngenesiae*. Kilde: Greve (1990).

Det første norske eksemplaret av denne arten ble tatt i en malaisefelle drevet av Asle Bruslerud ved Gol, Buskerud, på jernbanesiden av elven, dvs. motsatt av dalsiden hvor hovedveien går. Fangsten ble gjort i juli 1982, og dette ene individet er fremdeles det eneste kjente av arten i fra Norge. Jeg har lenge lurt på hvorfor *P. seminatione* bare er tatt i denne ene malaisefellen. Jeg har vært på denne lokaliteten en rekke ganger, men uten resultat. Det er også interessant, at arten først ble fanget i 2010 i Sverige (Bygebjerg 2011). Svenskene har lenge hatt en bedre oversikt over sine flue-arter, og denne ble først funnet i Skåne, som virkelig er godt gjennom søkt. Individene ble tatt sent juni og tidlig juli, og det ble ikke funnet flere utover sommeren. Det er også svært lite materiale fra Danmark - fra Møens klint (se Bygebjerg), og ingen av disse to stedene er så veldig like øvre Buskerud, så her er det virkelig en nøtt. Kan den ha tatt Bergensbanen tro? *P. seminationis* er altså fremdeles meget sjelden her til lands (og i Skandinavia forøvrig), og i den norske rødlista et den gitt kategorien NT (nær truet).

I følge Bygebjerg (2011) har flere land i NV-Europa også bare de samme to artene som i Skandinavia, men at det er kjent tre arter i Tyskland, og fire i Polen. Jeg har ellers ikke noen videre kunnskap om familiens artsutbredelse i Europa utenfor Skandinavia.

R. syngenesiae, den vanlige arten i større deler av Sør-Norge, burde være grei å gjenkjenne «ute i felt». Gjerne når fluene «holder seg» godt nede i «buketter» med tiriltunge, og derfra drar de ofte ikke vekk med det samme. Kanskje kan noen se etter denne fine lille fluen til neste sommer, for eksempel nord for Vega, eller mellom Trondheim og Vega. Det skulle være gode

muligheter til «å strekke» nordgrensen for denne arten. Glem heller ikke Agderfylkene hvor det ikke har vært mange observasjoner. *Rivellia syngenesiae* går for øvrig også godt opp til fjells hvor fluen er tatt over 600 moh. Så her er det mange muligheter.

Takk til Liselotte Sjøe som har tatt bildet av *Rivellia syngenesiae*.

Litteratur

- Bygebjerg, R. 2011. A population of the picture-winged fly *Platystoma seminationis* (Fabricius, 1775) found in Skåne - new to the Swedish fauna (Diptera; Platystomatidae). Entomologisk Tidsskrift, 132: 32-34.
- Greve, L. 1990. The family Platystomatidae (Diptera) in Norway. Fauna norv. Ser.B. 37(2): 107-110.
- Gammelmo, Ø., Falck, M., Greve, L., Jonassen, T., Nielsen, T.R., Skartveit., Søli, G., Økland, B. 2010. Tovinger (Diptera)- I: Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk Rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.
- Hedström, L. 1995. Svenska insektfynd – rapport 8. Ent. Tidsskr. 116: 101-117.
- Oosterbroek, P. 2006. The European families of the Diptera. KNNV Publishing, 206 pp.

Lita Greve

*De Naturhistoriske Samlingene,
Bergen Museum, Universitetet i Bergen,
P.O. 7800, 5020 Bergen*

Forslag til norske navn på ekte møll og sekkspinnere (Lepidoptera, Tineoidea)

Vidar Selås, Leif Aarvik og Kai Berggren

De to sommerfuglfamiliene Tineidae (ekte møll) og Psychidae (sekkspinnere) tilhører begge overfamilien Tineoidea. I gamle dager ble førstnevnte regnet til småsommerfuglene (Microlepidoptera) og sistnevnte til storsommerfuglene (Macrolepidoptera). Blant de ekte møllene finnes det flere økonomisk viktige arter. Av den grunn har de fra gammelt av hatt et norsk navn. Den viktigste av disse er klesmøllet, *Tineola bisselliella*, som «alle» kjenner.

I senere år er det blitt flere personer som dyrker interessen for naturen enten som samlere, fotografer eller observatører. I tillegg har forekomster av sommerfugler fått økt betydning for arealforvaltningen. Norske navn på denne gruppen etterspørres derfor stadig mer. Førsteforfatteren har som lærer i biologi kjent på mangelen på norske navn på sommerfugler som en støter på i undervisningen. Gode norske navn skaper mer nærhet til objektene i naturen. På denne bakgrunn foreslår vi

Karsholtia marianii (Rebel, 1936). Foreslått norsk navn: Hasselgrenmøll (Nedre Timenes, Vest-Agder). Foto: Kai Berggren

norske navn på alle arter i overfamilien Tineoidea. Det er vår filosofi at det er bedre med navn på alle arter i en gruppe enn navn kun på enkelte økonomisk viktige eller rødlistede arter. Behovet for navn endrer seg med hvilke arter som er i fokus, og for å få brukbare navn bør en ha et perspektiv som omfatter alle arter innenfor gruppen.

Under utarbeidelsen av forslaget har vi forsøkt å ta hensyn til prinsippene for navngiving som er foreslått av Artsdatabanken (2010). Vi har også hatt stor nytte av de svenske navnene som er brukt i Nationalnyckeln (Bengtsson et al. 2008). Noen av våre navneforslag er direkte oversettelser av de svenske navnene (se følgende tabell).

Kommentarer til enkeltnavn

I noen tilfeller avviker våre forslag sterkt fra de svenske, og det kan være på sin plass å begrunne hvorfor vi foreslår et annet navn. I et tilfelle (*Nemapogon cloacella*) ønsker vi ikke å fortsette bruken av et eldre norsk navn, og dette valget må begrunnes.

1. *Infurcitinea argentimaculella* (Stainton, 1849). Mellavmøll. Vertsplanten er rosett-mellav (*Lepraria membranacea*) som vokser på steinblokker.

2. *Karsholtia marianii* (Rebel, 1936). Hasselgrenmøll. Lever på sopp på døde hasselgrener.

3. *Nemapogon cloacella* (Haworth, 1828). Vedkjukemøll. Det gamle norske navnet, korkmøll, er misvisende. Arten kan finnes i mengder i gamle vedstabler og tømmer-

opplag. Den utvikler seg i ved som er angrepet av ulike sopp/kjuearter.

4. *Dahlica triquetrella* (Hübner, 1813). Kantet vårsekkspinner. Ennå ikke dokumentert som norsk art.

5. *Taleporia tubulosa* (Retzius, 1783). Sigarsekkspinner. Vi oppfatter *T. borealis* Wocke, 1862 som en nordlig form av *T. tubulosa*.

6. *Anaprouitia norvegica* (Heylaerts, 1882). Blek stråsekkspinner. Overført fra slekten *Proutia* til *Anaprouitia* av Sobczyk (2011).

Litteratur

- Bengtsson, B.Å., Johansson, R. & Palmqvist, G. 2008. Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Käkmalar – säckspinnare. Lepidoptera: Micropterigidae – Psychidae. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. 646 sider.
- Prinsipper for norske navn. Versjon 4.3.2010. <http://www.artsdatabanken.no/Article.aspx?m=222&amid=9427>
- Sobczyk, T. 2011. Psychidae (Lepidoptera). I: M. Nuss (redaktør). World Catalogue of Insects 10: 1-467.

Vidar Selås

Institutt for naturforvaltning

Universitetet for miljø- og biovitenskap

Postboks 5003, 1432 Ås

Leif Aarvik

Naturhistorisk museum,

Universitetet i Oslo

Postboks 1172 Blindern, 0318 Oslo

Kai Berggren

Bråvann terrasse 21

4624 Kristiansand

TINEOIDEA	Gamle norske navn	Svenske navn	Forslag
Vitenskapelig navn			
TINEIDAE			
Myrmecozelinae			
<i>Myrmecozela ochraceella</i> (Tengström, 1848)	Myrstakkmal	Myrstakkmal	Maurtuemøll
<i>Haplotionea ditella</i> (Pierce, Metcalfe & Diakonoff, 1938)	Kvarmøll	Kvarmøll	Kvermmøll
<i>Haplotionea insectella</i> (Fabricius, 1794)	Insektsmal	Insektsmal	Lagermøll
Meessiinae			
<i>Infurcitinea ignicomella</i> (Heydenreich, 1851)	Tallavmal	Tallavmal	Furulavmøll
<i>Infurcitinea argentimaculella</i> (Stainton, 1849)	Eklavmal	Eklavmal	Mellavmøll
<i>Stenoptinea cyaneimarmorella</i> (Millière, 1854)	Plommonlavmal	Plommonlavmal	Plommelavmøll
<i>Karsholtia marianii</i> (Rebel, 1936)	Månlavmal	Månlavmal	Hasselgrenmøll
<i>Agnathosia mendicella</i> (Denis & Schiffermüller, 1775)	Tiggarsvampmal	Tiggarsvampmal	Rosenkjukemøll
Scardiinae			
<i>Montescardia tessulatellus</i> (Zeller, 1846)	Punktsvampmal	Punktsvampmal	Nettkjukemøll
<i>Scardia bofetella</i> (Fabricius, 1794)	Jättesvampmal	Jättesvampmal	Knuskkjukemøll
<i>Morphopaga choragella</i> (Denis & Schiffermüller, 1775)	Snedbandad svampmal	Snedbandad svampmal	Penselkjukemøll
Nemapogoninae			
<i>Triaxomera parasitella</i> (Hübner, 1796)	Nunnesvampmal	Nunnesvampmal	Brunflekket kjukemøll
<i>Triaxomera fulvimitrella</i> (Sodoffsky, 1830)	Parasittsvampmal	Parasittsvampmal	Hvitflekket kjukemøll
<i>Archinemapogon ylidazae</i> Kocak, 1981	Björksvampmal	Björksvampmal	Brunstripet kjukemøll
<i>Nemaxera betulinella</i> (Paykull, 1785)	Kornmøll	Barksvampmal	Labyrintkjukemøll
<i>Nemapogon granella</i> (Linnaeus, 1758)	Korkmøll	Kornmal	Kornkjukemøll
<i>Nemapogon cloacella</i> (Haworth, 1828)	Korkmøll	Vedsvampmal	Vedkjukemøll
<i>Nemapogon wolffella</i> Karsholt & Nielsen, 1976	Mørk svampmal	Mørk svampmal	Mørk kjukemøll
<i>Nemapogon variatella</i> (Clemens, 1859)	Gårdsvampmal	Gårdsvampmal	Broket kjukemøll
<i>Nemapogon clematella</i> (Fabricius, 1781)	Alsvampmal	Alsvampmal	Hvit kjukemøll
<i>Nemapogon fungivorella</i> (Benander, 1939)	Korkmuslingsmal	Korkmuslingsmal	Eikemusingsmøll
<i>Nemapogon picarella</i> (Clerck, 1759)	Skatsvampmal	Skatsvampmal	Svartstripet kjukemøll
<i>Nemapogon nigralbella</i> (Zeller, 1839)	Sebrasvampmal	Sebrasvampmal	Svartflekket kjukemøll
<i>Triaxomasia caprimulgella</i> (Stainton, 1851)	Håltråddssvampmal	Håltråddssvampmal	Hultremøll
Tineinae			
<i>Trichophaga tapetzella</i> (Linnaeus, 1758)	Tapetmøll	Tapetmal	Tapetmøll
<i>Trichophaga scandinaviana</i> Zagulajev, 1960	Spyllmøll	Spyllmøll	Gulpebollemøll
<i>Elatobia fuliginosa</i> (Lienig & Zeller, 1846)	Tailbarksmøll	Tailbarksmal	Furubarkmøll
<i>Tineola bisselliella</i> (Hummel, 1823)	Klesmøll	Klædesmal	Klesmøll
<i>Tinea pellionella</i> Linnaeus, 1758	Peismøll	Pålsmal	Peismøll

<i>Tinea bothniella</i> Svensson, 1953	Slagugglebomal	Uglereirmøll
<i>Tinea palliata</i> Stainton, 1851	Silomal	Tørrfiskmøll
<i>Tinea columbariella</i> Woocke, 1877	Duvbomal	Duereirmøll
<i>Tinea svenssoni</i> Opheim, 1966	Svalbomal	Svalereirmøll
<i>Tinea semifulvella</i> Haworth, 1828	Rødgul bomal	Rødgul reirmøll
<i>Tinea trinotella</i> Thunberg, 1794	Trepunktsbomal	Punktreirmøll
<i>Niditinea fuscella</i> (Linnaeus, 1758)	Sparbomal	Brunhodereirmøll
<i>Niditinea striolella</i> (Matsumura, 1931)	Kattuglebomal	Gulhodereirmøll
<i>Niditinea truncicolella</i> (Tengström, 1848)	Hästmyrebomal	Stokkmaurmøll
<i>Monopis laevigella</i> (Denis & Schiffermüller, 1775)	Fällmal	Hvitpunktreirmøll
<i>Monopis weaverella</i> (Scott, 1858)	Hedbomal	Gulflekreirmøll
<i>Monopis spilotella</i> Tengström, 1848	Svarthvit bomal	Svarthvit reirmøll
<i>Monopis obiella</i> (Denis & Schiffermüller, 1775)	Guldkantmal	Guldkantreirmøll
<i>Monopis monachella</i> (Hübner, 1796)	Munkbomal	Trapesreirmøll
Teichobiinae		
<i>Psychotoides verhuella</i> Bruand, 1853	Svartbräkenmal	Svarteburknemøll
PSYCHIDAE		
Naryciinae		
<i>Diplodoma laichartingella</i> (Goeze, 1783)	Dubbel sækkepinnare	Brun algesekkspinner
<i>Narycia duplicella</i> (Goeze, 1783)	Algsækkepinnare	Svart algesekkspinner
<i>Dahlica triquetrella</i> (Hübner, 1813)	Kantsækkepinnare	Kantet vårsekkspinner (se 4.)
<i>Dahlica lazuri</i> (Clerck, 1759)	Röksækkepinnare	Grå vårsekkspinner
<i>Dahlica charlottae</i> (Meier, 1957)	Tunnvingesækkepinnare	Blek vårsekkspinner
<i>Siederia listerella</i> (Linnaeus, 1758)	Tallsækkepinnare	Prikket vårsekkspinner
<i>Siederia rupicolella</i> (Sauter, 1954)	Klippesækkepinnare	Matt vårsekkspinner
Taleporiinae		
<i>Taleporia tubulosa</i> (Retzius, 1783)	Rørsækkepinnare	Sigarettspinner (se 5.)
Psychinae		
<i>Anaprotia norvegica</i> (Heylaerts, 1882)	Blek stråsekkspinner	Blek stråsekkspinner (se 6.)
<i>Psyche casta</i> (Pallas, 1767)	Svart stråsekkspinner	Svart stråsekkspinner
<i>Psyche crassiorella</i> (Bruand, 1851)	Brun stråsekkspinner	Brun stråsekkspinner
Oiketicinae		
<i>Acanthopsyche atra</i> (Linnaeus, 1767)	Ljungsækkepinnare	Lyngsekkspinner
<i>Canephora hirsuta</i> (Poda, 1761)	Sotsækkepinnare	Gressekkspinner
<i>Pachythelia villosella</i> (Ochsenheimer, 1810)	Ragsækkepinnare	Raggsekkspinner
<i>Phalacropterix graslinella</i> (Boisduval, 1852)	Silkesækkepinnare	Silkesekspinner
<i>Sternopterix fusca</i> (Haworth, 1809)	Gråhårig sækkepinnare	Gråhårsekkspinner
<i>Sternopterix standfussi</i> (Woocke, 1851)	Gulhårig sækkepinnare	Gulhårsekkspinner

Tarantula!

Trond Hofsvang

«*Flee city in panic! 100 feet monster spider in attack! Dynamite fails to halt creature! What weird accident of science caused it? Can all mankind escape the terror of its dread embrace... the awesome evil of its venom-dripping jaws?*» Denne dramatiske omtalen på filmens vaskeseddel høres kanskje kjent ut? Typisk for 50-tallets insekt-horror filmer, ja vel, men dette er faktisk en av de bedre.

Hva slags uhell skjedde i det vitenskapelige laboratoriet som var årsak til all elendigheten? Denne sidehistorien som innleder filmen er i grunnen ganske interessant. I sitt laboratorium ute i Arizona-ørkenen er professor Gerald Deemer (Leo G. Carroll) i gang med å eksperimentere med veksthormoner med bakgrunn i et svært edelt motiv; han vil redde en raskt voksende verdensbefolkning fra en fremtidig sultkatastrofe. Professoren opplyser: «*Det er to milliarder mennesker i verden i dag, og i år 2000 vil det være 3 milliarder og 625 millioner*» (vi passerte 6 milliarder i 1999).

Som ny assistent i dette laboratoriet et godt stykke utenfor den søvnige småbyen Desert Rock ankommer den unge og vakre Stephanie Clayton eller «Steve» (Mara Coday). Mens doktor Matt Hastings (John

Insektene går til

filmen

Tarantula!

USA 1955

Regi: Jack Arnold

Tale: Engelsk

Medvirkende: John Agar, Mara Coday, Leo G. Carroll (og Clint Eastwood)

Musikk: Herman Stein

Lengde: 80 min 35 mm

Genre: Horror/Sci fi

IMDb User Rating nov 2012: 6.5/10

Agar) kjører Steve ut til labben, forteller hun at hun er biologstudent med ernæring som spesialområdet og er i ferd med å ta en master. Doktoren leverer så en av filmens minneverdige replikker: «*Give women a vote and what you get is lady scientists.*» Og når professor Deemer treffer Steve for første gang: «*I didn't expect to see a biologist that looked like you.*»

Arbeidet med å fremstille et billig næringsstoff går sin gang, men en isotop har gjort stoffet delvis ustabil! Og så går alt galt. En kjempeedderkopp oppfostret på stoffet rømmer ut i ørkenen. Og den vokser seg større, og marerittet er i gang.

Et par scener med edderkoppen er slett ikke uefne ut fra tidens muligheter for filmtriks. Vi ser en flokk med panikkslagne hester i en innhegning når udyret nærmer seg over åskammen for å få seg

litt nattmat. Og stakkars Steve som en kveldsstund forsøker å konsentrere seg om studiene, er ikke oppmerksom på den grufulle faren som truer utenfor vinduet i huset i ørkenen. Ved hvert av åstedene for et angrep finner man en klebrig væske. Doktoren tar en prøve, og etter en rask kikk i et stereomikroskop (!), fastslår han at det dreier seg om insektgift. En ny analyse hos «Arizona Agricultural Institute» bekrefter at det stammer fra en tarantell.

Professor Gerald Deemer før alt går galt...

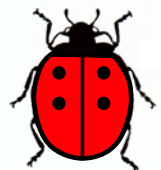
Sluttscenen i Desert Rock like før flyene angriper.

Clint Eastwood er dagens helt!

Verken geværkuler, dynamitt eller raketter fra fly har virkning, men i siste øyeblikk før Desert Rock raseres ender edderkoppene sine dager i et brennende hav av napalm! Og som en ekstra bonus mot slutten: hvem leder flyskvadronen som gjør kål på monsteret med napalm? Jo, selveste Clint Eastwood i en minirolle i hans første år som skuespiller i Hollywood, riktignok «uncredited» i fortekstene.

Både regissør Jack Arnold og hovedrolle-innehaver John Agar regnes for å være le-gender innen 50-60 talls sci-fi film, og har medvirket i en hel rekke klassiske titler. Litt vanskelig å gi snart 60 år gamle filmer en rettfærdig bedømming, men jeg ender opp med fire prikker på mariehøna.

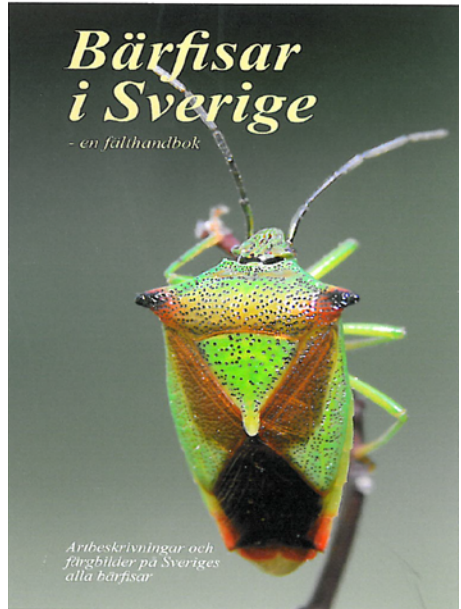
Trond Hofsvang

Bokanmeldelser:

Svenskene er flinke til å lage gode og inspirerende felthåndbøker for ulike insektgrupper, og denne boken er intet unntak. «Bärfisar i Sverige» inngår i en serie felthåndbøker utgitt av Entomologisk förening i Stockholm og Naturhistoriska riksmuseet, og mange har kanskje allerede skaffet seg de to første i serien; «Trollsländor i Sverige» eller «Gräshoppor i Sverige». Dette er den tredje og omhandler de store tegene i overfamilie Pentatomoidea. Med andre ord familiene Pentatomidae, Acanthosomatidae, Cydnidae, Thyreocoridae og Scutelleridae.

I Sverige er «Bärfis» et offisielt navn, mens det i Norge kun er brukt på folkemunne. For dem som sysler litt med tegene tyr man ofte til begrepet «bærfis» for å prøve å forklare for uinnvidde hvilke insekter det er snakk om. Det er det nemlig flere som kjenner til, men hva rommer egentlig begrepet bærfis? Er det en spesiell art, en slekt, en familie? På svensk er overfamilien Pentatomoidea benevnet «bärfis-artade», mens familien Pentatomidae, som på norsk er breiteger, på svensk kalles bärfisar. Denne presiseringen er gjort tidlig i boken, kanskje fordi man i tittelen har valgt å generalisere alle familiene under tittelen «Bärfisar i Sverige» underforstått overfamilien Pentatomoidea. Navnet bærfis, som ikke er spesielt godt,

Coulianos, C.C. 2012. Bärfisar i Sverige – en fälthandbok. Entomologiska föreningen i Stockholm. Stockholm. 128 s. ISBN: 978-91-978881-1-0. Boken kan bestilles fra Stockholms Entomologiska Förening, PB 50007, 104 05 Stockholm. Kontakt: Bert Gustafsson (tel. 08-51 95 40 89 eller bert.gustafsson@nrm.se). Pris: 1-5 stk: 60.-SEK/st, 6 stk eller flere: 40.-SEK/st. Frakt kommer i tillegg.

er selvfølgelig et resultat av tegenes stinkkjertler. Og for å sitere forfatteren; «Så där har vi förklaringen till det nedsättande namnet bärfis på dessa trevliga och ofta vackra djur.»

For det første er dette en usedvanlig vakker bok! Den er gjennomillustrert med skarpe og pedagogiske fotos, både standard ovenfra, i ulike situasjoner «live» i felt og av spesielle kjenntegn/karakterer. Ekstra fint er det at juvenile stadier er fotografert for nær halvparten av alle de omtalte artene. De er ofte vel så fotogene

og fargerike som de voksne, og med øvelse burde man kunne lære seg å bestemme mange arter på ungstadiene. Redaktørene har brukt mye tid på å samle dette flotte bildemateriale fra hele 24 fotografer.

For det andre er også teksten førsteklasses, både beskrivende, presis og interessant. Selvsagt er den skrevet av Skandinavias tege-nestor Carl-Cedric Coulianos. Boken starter med å beskrive familienes karaktertrekk, ytre bygning, livssykluser, næring, dyrenes fiender, innsamlingsteknikker, tips om hvordan artsbestemme, og en oppfordring til å rapportere funn. Så sies det litt om faunaforandringer og rødlisten. Bare denne første delen av boken er full av interessant stoff. Plansjer av alle artene samlet i 2.5x forstørrelse presenters, etterfulgt av en godt illustrert, dikotomisk nøkkel.

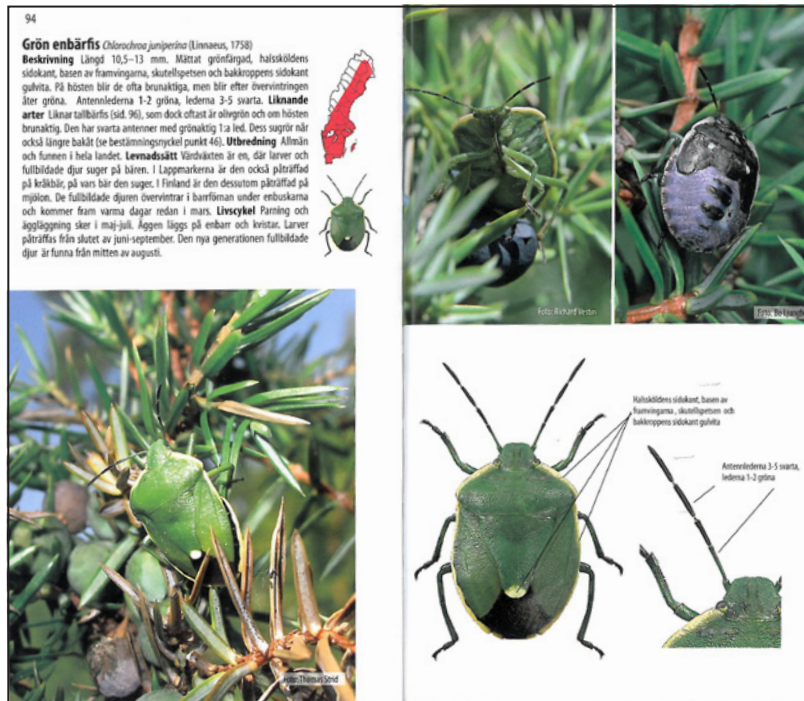
Blar man videre, er hver av de 53 svenske artene behandlet på en grundig måte, inkludert arter med kun få eller sporadiske funn i Sverige (for eksempel *Pinthaeus sanguinipes*, som kun er funnet ved ett tilfelle i Sverige). Grovt sett er artsbeskrivelsene i systematisk rekkefølge. For familier med få arter innledes det med en familieoversikt. Dette gjelder Acanthosomatidae, Cydnidae og Scutelleridae. For Thyreocoridae er det kun artsomtalen siden det kun er en art i familien i Sverige, og dermed ikke behov for noe mer generelt. For Pentatomidae, som er den største familien, er det ingen innledende oversikt, men egne oversikter for enkelte slekter (*Sciocoris* og *Aelia*). Foruten de vakre bildene vises et lite kart over utbredelsen i Sverige, et habitusbilde i naturlig størrelse og en informativ tekst. Denne gir først en beskrivelse av arten ut fra sikre karakterer, sier

hvilke arter som den kan forveksles med, og nevner utbredelsen i Sverige. Så kommer interessante opplysninger om levesett og livssyklus. Selv om man har interessert seg for denne tege-gruppen i lang tid, finnes det mye ny og spennende informasjon i mange av artsomtalen.

Formatet er veldig fint «lommeformat», og omslag og papir virker nokså kraftig. Nå er det ingen vits å lete etter teger i regnvær, men en felthåndbok bør likevel kunne tåle en trøkk. Hele boken er et kvalitetsarbeid, rett og slett.

Boken er først og fremst laget for det svenske markedet, men vil likevel ha relevans for hele Norden der man forstår svensk. Dette er fordi det ikke finnes noen tilsvarende feltguide her nord. Det nærmeste man kommer er noen bøker fra de britiske øyer, men disse er på langt nær like relevante for oss. Derfor burde man på noen områder ha tilrettelagt boken for et bredere publikum. Spesielt kunne man i større grad ha benyttet vitenskaplige navn på tegene, for eksempel på bildene under «Översikt över bokens familjer och arter», men og til en viss grad under den generelle omtalen. Man burde også ikke minst ha oppgitt vitenskaplige navn på vertsplanter. En liste bakerst over hva de svenske artsnavnene er på latin, og motsatt, både på tegene og plantene, hadde vært nyttig for brukere utenfor Sveriges landegrense. For nordmenn som må slå opp svenske plantenavn kan man benytte Mossbergs flora, Lids flora (3-5te utgave) eller den svenske artsnavnebasen Dyntaxa (www.dyntaxa.se).

Sverige er det landet i Norden med flest arter innen gruppen Pentatomoidea. Det er forståelig at man har valgt å begrense

artsutvalget kun til de 53 svenske artene, siden dette er en feltguide med begrenset plass. Det er likevel ikke store utvidelsen som skulle til for å dekke inn flere land. Ved å legge til fire arter vil man ha dekket hele Skandinavia, og ved ytterligere to arter ville man ha dekket hele Norden. Dette gjelder *Sciocoris macrocephalus*, *Eysarcoris fabricii*, *Eurygaster austriaca* (i Danmark) og *Ochetostethus opacus* (i Norge og Finland), og *Eysarcoris aeneus* og *Dybowskyia reticulata* (i Finland).

Det er noen små trykkfeil som nesten ikke er verdt å nevne; på side 6 er Pentatomoidea stavet feil, det er feil forfatterårstall på *Podops inunctus* og *Carpocoris fuscispinus*, og det er en noe «uryddig» litteraturliste. Dette er pirk. Foruten noen

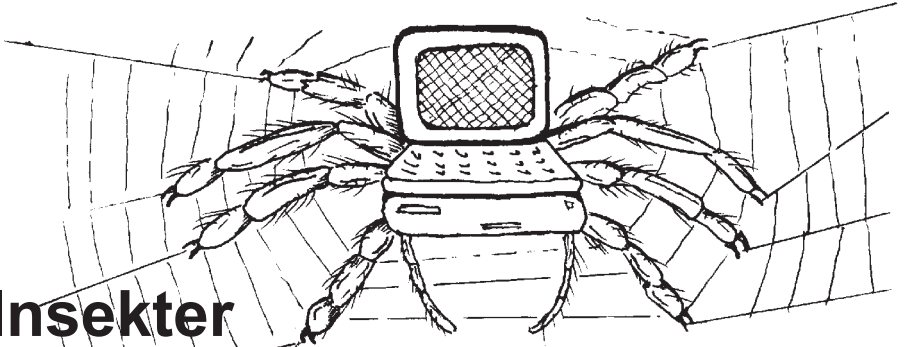
små slurvefeil her og der, er det ikke store feil eller svakheter med denne boken.

For å oppsummere er dette en god, nyttig og ikke minst billig bok. Den kan anbefales alle naturinteresserte i alle aldre, enten man samler eller tar bilder, er ekspert eller amatør. Vi håper boken bidrar til at flere får øyene opp for denne iøynefallende og vakre gruppen insekter! Boken gir virkelig inspirasjon til å gå ut og lete og samle. Samtidig er flere av de svenske artene som vi ikke har i Norge enten i spredning eller har økt sin utbredelse de senere årene, og flere nærmer seg norgesgrensen. Her er det bare å stå klar med håven!

Sigmund Hågvar
Anders Endrestøl

Insekter i nettet

ved Jan Stenløkk

Det siste måltid forteller hvem du er

Det er ikke uvanlig at meksikansk politi finner lik etter mennesker, men i dette tilfellet var kroppen brent, og det var ikke lenger mulig å ta ut DNA for identifikasjon. Men fluelarver på kroppen hadde fortsatt rester etter den døde i sine fordøyelsessystemer. Fra tre larver kunne DNA ekstraheres, og vedkommende kunne bli identifisert sikkert ved å sammenlikne DNA med antatte foreldre. Dette er første gang DNA er analysert fra tovingelarver for juridisk bindende identifikasjon, selv om bruk av menneskelig DNA fra insekter er benyttet mange ganger tidligere. For eksempel for å «sammenstille» tilhørigheten til et hodeløst lik og et hode som lå i nærheten.

Etter: «Identification of Human Remains by DNA Analysis of the Gastrointestinal Contents of Fly Larvae», www.doi.org/jdv.

Calliphora-larver på åtsel. Foto: Hans Hillewaert

Pengespisende termitter

Tenk deg at du har spart gjennom hele livet for alderdommen, med sedler og verdipapirer trygt bevart i en bankboks – men at kapitalen ble spist av termitter! Det skjedde med inderen Dwarika Prasad, som ikke fikk beskjed av banken at de hadde et termittproblem. Hans formue på flere tusen dollar var blitt til støv da han åpnet bankboksen. Bankene mener de ikke kan lastes, da de hadde satt opp et skilt og bedt kundene ta ut dokumenter og papirer.

Termitter har ellers ødelagt flere millioner rupees i andre indiske banker, og ansatte er holdt ansvarlige for ikke å ha fulgt med.

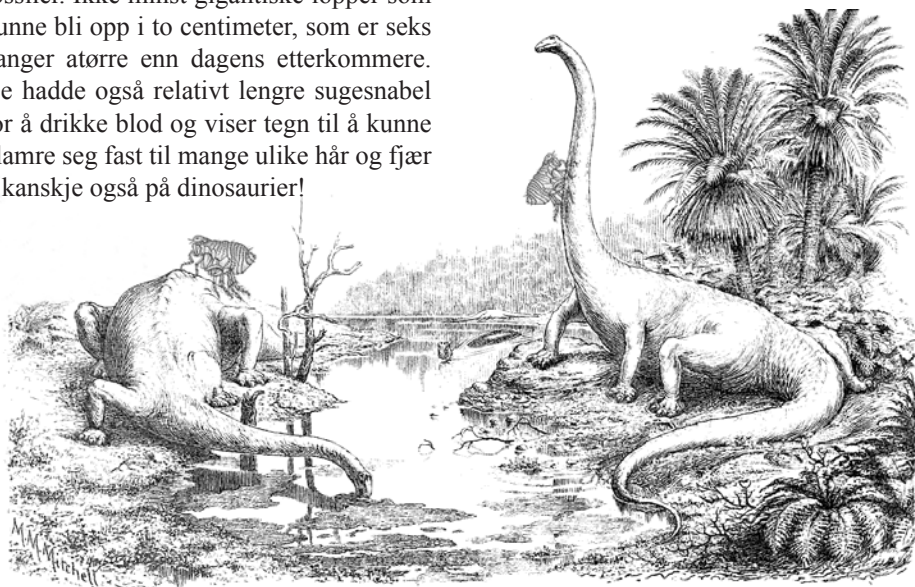

Etter: www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-13194864

Store lopper i elder tider

Nye fossilfunn fra Kinas jura- og krittavsetninger har gitt mange ukjente insektfossiler. Ikke minst gigantiske lopper som kunne bli opp i to centimeter, som er seks ganger atørre enn dagens etterkommere. De hadde også relativt lengre sugesnabel for å drikke blod og viser tegn til å kunne klamre seg fast til mange ulike hår og fjær – kanskje også på dinosaurier!

Etter: «When giant fleas roamed», *Nature*, 29.02.2012, internett: http://www.sciencenews.org/view/generic/id/338849/title/When_giant_fleas_roamed

THE FORM AND ATTITUDES OF DIPLODOCUS AND ITS NEMESIS; "THE GIANT FLEA" I

PÅ LARVESTADIET
ved Halvard Hatlen

Her er 20 nye spørsmål hvor flere er hentet fra ett par eldre nummer av Insekt-Nytt. Bladene kan lastes ned i pdf-format, fra hjemmesiden vår: www.entomologi.no. På den måten blir det mulig å slå opp i kildene for mer lesning. Ostefluer, sivgresshoppe, krabbeedderkopper, sommerfugler og biller er stikkord. Lykke til!

20 spørsmål med yrkesvilledning:

Regler: kun de under 15 år har lov å bruke hjelpemidler!

1. Hvordan var det med fargene hos bjørkelurvemåler (*Biston betularia*)?
2. Svalestjertlarver finnes helst på noen utvalgte næringsplanter, hvilke?
3. Rødhalslavspinner (*Atolmis rubricollis*) har et særpregede utseende, hvilket?
4. Første ledd på bakfoten i gruppen Apoidea har et særtrekk, hvilket?
5. Hva kjennetegner en kleptoparasitt?
6. Hvordan klarer en vepsebie å få tilgang til vertens bol, for å legge egg der?
7. Eikevikleren (*Tortrix viridana*) har en særpregede farge, vet du hvilken?
8. Er apollosommerfugl (*Parnassius apollo*) regnet blant truede arter i Norge (Norsk rødliste 2010)?
9. Er hagtornsommerfugl (*Aporia crataegi*) regnet blant truede arter i Norge (Norsk rødliste 2010)?
10. Hva er det norske navnet i artsnavnebase, på gruppen Gyrinidae (biller)?
11. Hva er det norske navnet i artsnavnebase, på gruppen Cerambycidae (biller)?
12. Hvordan tror du ostefluer har fått sitt norske navn?
13. Tror du ostefluer kan finnes nær råttende åtsler, sopp og gammel ved?
14. Er ostefluer like vanlige nå som før?
15. Hvilken gruppe (familie) tilhører sivgresshoppa?
16. Overvintrer sivgresshoppa som egg, nymfe eller voksen?
17. Har sivgresshoppa naturlig kamuflasje?
18. I hvilken type lokalitet finner sivgresshoppa?
19. Hvordan er lengden på beina hos en krabbeedderkopp?
20. Hvordan beveger en krabbeedderkopp seg?

Svarene står på neste side:

Svarene:

1. Jo, bjørkelurvemåler finnes både som en lys, spraglete form og en mørk form (Aarvik et al. 2009).
2. Særlig mjølkerot (*Peucedanum palustre*), kvann (*Angelica archangelica*) og sløke (*A. sylvestris*) (Aarvik et al. 2009).
3. Bak hodet har den er rød ring (hals), ellers er den ensfarget brunsvart med en lys og gul spiss på bakkroppen (Aarvik et al. 2009).
4. Det er bredt og ofte håret (Stenløkk 2002).
5. De legger sine egg i vertens bol, hvor den lever av maten til vertslarven (Stenløkk 2002).
6. Den hermer vertens luktstoff og slipper inn i bolet (Stenløkk 2002).
7. Den har en frisk grønn farge (uten kilde).
8. Nei, egentlig ikke, den har kategorien NT (nær truet) (Kålås et al. 2010).
9. Ja, den har kategorien VU (sårbar) (Kålås et al. 2010).
10. Virvlere eller kvervlarar (Artsnavnebase, november 2012).
11. Trebukker eller trebukkar (Artsnavnebase, november 2012).
12. De synes å like (tiltrekkes) fete oster (Greve 2002).
13. Ja (Greve 2002).
14. Nei, ostefluer var vanligere før (Greve 2002).
15. Sivgresshoppa tilhører løvgresshoppene (Tettigonidae) (Hansen 2002).
16. Som egg (Hansen 2002).
17. Ja den har en mørkere ryggstripe som gjør den mindre synlig blant takrør og siv (Hansen 2002).
18. Helst langs havstrender, på fuktige steder med takrør og siv (Hansen 2002).
19. De to fremre beina er lange og brukes til å fange og holde byttet. De bakerste er kortere (Bergersen 1981).
20. Sidelengs som en krabbe (Bergersen 1981).

0-5 riktige: Dårlig, vi anbefaler en karriere som økonom, børsmegler, it-konsulent eller politiker.

5-10 riktige: Middels bra. Du kan kanskje bli lærer.

10-15: riktige: Meget bra, entomolog kan være en mulighet for deg.

15-20 riktige: Utmerket (du har vel ikke kikket?). Entomolog er yrket for deg. Kontakt Insekt-Nytt redaksjonen for ytterligere yrkesvilledning.

Litteratur:

- Bergersen, O. 1981. Forsidedyret. (Krabbeedderkopper). Insekt-Nytt 6 (4) : 6-7.
- Greve, L. 2002. Ostefluen og andre arter i fluefamilien Piophilidae. Insekt-Nytt 27 (3): 5-9.
- Hansen, L.O. 2002. Forsidedyret: Sivgresshoppa (*Conocephalus dorsalis*). Insekt-Nytt 27 (3): 3-4.
- Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.). 2010. Norsk rødliste for arter 2010. The 2010 Norwegian Red List for Species. Artsdatabanken, Norge.
- Stenløkk, J. 2002. Norske vepsebier (Hymenoptera: Apidae, *Nomada*). Insekt-Nytt 27 (3): 21-28.
- Aarvik, L., Hansen, L.O., Kononenko, V. 2009. Norges Sommerfugler. Håndbok over Norges dagsommerfugler og nattsvermere. Norsk entomologisk forening, Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. 432 s.
-

Det 29. Nordisk-baltiska entomologmötet arrangeras i Finland den 5-10.8.2013. Kongressförhandlingarna äger rum i Helsingfors-trakten 5-8.8., därefter följer en exkursion till insjöområdet. Mera detaljerad information kommer att skickas längre fram under hösten. Information kommer dessutom att finnas på Entomologiska Föreningens i Helsingfors hemsida (<http://www.luomus.fi/users/efhy>).

Vi har inte begränsat entomologmötet till ett bestämt tema, utan alla aspekter av dagens entomologi är välkomna. Föredrag kan redan nu anmälas till föreningens sekreterare Hans Silfverberg – e.post: hans.silfverberg@helsinki.fi.

Dear Myrmecologist,

The 5th Central European Workshop of Myrmecology (CEWM) will be held in Innsbruck, Austria, in autumn 2013.

The most important CEWM facts in a nutshell:

- Scope: All fields of ant research; participants and topics will be warmly welcome from all over Europe - and beyond!
- Timeline: 5-8 September 2013.
- Venue: University of Innsbruck, Technikerstr. 25, 6020 Innsbruck, Austria.
- Registration fees: To be announced early 2013; we are currently completing a fundraising campaign in order to offer reduced fees comparable to the fees of the 4th CEWM in Cluj, Romania.

www.cewm2013.org

Looking forward to seeing you in Innsbruck,

Warmest,

Birgit C. Schlick-Steiner, Wolfgang Arthofer, Florian M. Steiner

*God jul og godt nyttår!
Hilsen Redaksjonen*

Forhandlere av entomologisk utstyr

NATUR OG FRITID

Norsk firma med godt utvalg av entomologiske bøker og entomologisk utstyr (og annet naturrelatert). Har salg både over disk og på nett. Drevet av og for naturinteressert. www.naturbokhandelen.no

BENFIDAN

Benfidan fører forskjellig entomologisk utstyr, først og fremst innsamlings- og prepareringsutstyr. Her kan man blant annet kjøpe spennbrett, insektnåler og håver. Skriv etter prislister til: Benfidan, Fruevej 125, DK-7900 Nykøbing Mors, Danmark. E-post: benfidan@mail.dk

APOLLO BOOKS

En bokhandel som spesialiserer seg på entomologisk litteratur. Bestill katalog! www.apollobooks.com. E-post: info@apollobooks.dk

B & S ENTOMOLOGICAL SERVICES (MARRIS HOUSE NETS)

Dette firmaet selger forskjellige typer insekt-nett, inkludert malaisetelt. Har produkter som er ansett for å ha svært god kvalitet. www.entomology.org.uk/

ORTOMEDIC (tidligere Onemed AS)

Fører stereomikroskoper, binokularluper, laboratorieutstyr, o.a. Se annonse på baksida av bladet. Hjemmeside: www.ortomedic.no

BIOQUIP

Kjempestort entomologisk firma lokalisert i California, USA. Fører det aller meste. Verdt å prøve, men litt dyre! Hjemmeside: www.bioquip.com

Sjekk også følgende side på nettet: <http://insects.ummz.lsa.umich.edu/entostuff.html>
Her har Zoological museum, University of Michigan listet en god del nord-amerikanske og internasjonale firmaer som fører entomologisk utstyr.

The Norwegian Entomological Society

www.entomologi.no

The Norwegian Entomological Society (NEF) was founded in 1904. Its goal is to promote the interest for and study of insects. Anyone with an interest in entomology, whether amateur or professional, is welcome as a member. The society currently has about 600 members, mostly from Norway.

Insekt-Nytt [Insect-News] is NEF's popular publication, including reports and articles on faunistics, fieldtrips, anecdotes, techniques etc. The text is mainly in Norwegian. Of special interest for foreign members are the journals Norwegian Journal of Entomology and *Insecta norvegiae*, both of which are published in English.

Insekt-Nytt is published with four issues annually. Norwegian Journal of Entomology is published with two. *Insecta Norvegiae* is published sporadically, depending on material. Many of the older publications can be found in fulltext on our homepage.

To become a member of NEF, please visit our homepage and fill in our online form.

If you would like more information on some of the content of this issue, please contact the editor at: insektnytt@gmail.com and check out our homepage www.entomologi.no

Content of Insekt-Nytt [Insect-News] 37 (3) 2012

Endrestøl, A. Editorial: Insects on the Internet	1
Endrestøl, A. The Lense-Bug	4
Flåten, M. Searching for beetles during the winter	5
Hansen, S. K. The Black-veined White at the family jubilee	11
Djursvoll, P. & Andersen, T. <i>Oligolophus tridens</i> found in Finnmark County	15
Greve, L. Some notes on the Signal flies Platystomatidae	19
Selås, V., Aarvik, L. & Berggren, K. Proposal on Norwegian names on Tineid Moths and Bagworm Moths (Lepidoptera, Tineoidea)	22
Hofsvang, T. Insects at the movies: Tarantula!	26
Hågvar, S. & Endrestøl, A. Book Review: Bärffisar i Sverige	30
Stenløkk, J. Web-Bugs	33
Hatlen, H. At the Larval Stage (quiz)	35
The Billboard	37
The Editorial Board. Christmas greeting	38
Suppliers of entomological equipment	39
Content of Insekt-Nytt [Insect-News] 37 (4) 2012	40

Rettledning for bidragsytere:

Tekst. Hovedartikler struktureres som følger: 1) Overskrift; 2) Forfatteren(e)s navn; 3) Selve artikkelen (gjør med ingress- en kort tekst som fanger leserens oppmerksomhet og som trykkes med halvfete typer; splitt hovedteksten opp med mellomtitler; 4) Evt. takk til medhjelpere; 5) Litteraturliste; 6) Forfatteren(e)s adresse(r); 7) Billedtekster og 8) Evt. tabeller. Alle disse punktene kan følge rett etter hverandre i manus. Send bare ett eksemplar av manus. Bruk forøvrig tidligere numre av Insekt-Nytt som eksempel. Latinske navn skal skrives i kursiv.

Manuskripter må være feilfrie. Manuskripter sendes redaksjonen som e-post eller vedlegg til e-post. De fleste typer tekstredigeringsprogrammer kan benyttes (PDF dokumenter godtas ikke). Eventuelle bilder og illustrasjoner sendes inn samtidig med manuskriptet.

Forfattere av større artikler vil få tilsendt et PDF dokument av artikkelen. Fem eksemplarer av bladet kan sendes etter ønske.

Illustrasjoner. Vi oppfordrer bidragsytere til å illustrere artiklene med egne fotografier og tegninger. For bilder hentet fra internett må rettighetsspørsmålet være avklart. Leveres illustrasjonene elektronisk, vil vi ha dem på separate filer som vedlegg til e-post, og med en oppløsning på minimum 300 dpi. Det er en fordel om bildene er tilpasset A5 format med 5,90 cm bredde for én spalte, eller 12,4 cm over to spalter. Legg ikke illustrasjonene inn i tekst-redigeringsprogrammet, f.eks. MSWord. Fjern også alle koder etter eventuelle referanseprogram (f.eks. Endnote). Originale fotografier kan sendes inn som papirbilde, dias eller negativer. Redaksjonen forbeholder seg retten til å velge utsnitt og foreta små justeringer på bilder (som f.eks kontrast og lys).

Korrektur. Forfattere av større artikler vil få tilsendt en PDF for korrektur. Den må returneres senest 3 dager etter at man mottok den. Store endringer i manuskriptet godtas ikke. Korrektur av små artikler og notiser foretas av redaksjonen.

Norsk entomologisk forening

Postboks 386, 4002 Stavanger

E-post sekretær: jansten123@online.no

Bankkonto: 7874 06 46353 [Jon Peder Lindemann, Gamle mossevei 43, 1430 Ås]

Styret 2012

Formann: Lars Ove Hansen, Sparavollen 23, 3021 Drammen (tlf. 413 12 220)

Nestformann: Jostein Engdal, Langsethveien 39, 3475 Sætre (tlf. 32 79 07 30)

Sekretær: Jan Arne Stenløkk, Kyrkjeveien 10, 4070 Randaberg (tlf. 51 41 08 26)

Kasserer: Jon Peder Lindemann, Gamle mossevei 43, 1430 Ås (tlf. 913 09 552)

Styremedlem: Anders Endrestøl, Rosenhoffgata 13, 0569 Oslo (tlf. 994 50 917)

Styremedlem: Hallvard Elven, Munkebekken 186, 1061 Oslo (tlf. 22 32 83 41)

Styremedlem: Leif Aarvik, Nyborgveien 19a, 1430 Ås (tlf. 64 94 24 66)

Lokallag

Finnmark lokallag, c/o Johannes Balandin, Myrullveien 38, 9500 Alta

Tromsø entomologiske klubb, c/o Arne C. Nilssen, Tromsø museum, 9037 Tromsø

Midt-Troms lokallag, c/o Kjetil Åkra, Midt-Troms Museum, Postb. 82, 9059 Storsteinnes (tlf. 77 72 83 35)

NEF/Trøndelagsgruppa, c/o Oddvar Hanssen, NINA, 7485 Trondheim

Agderlaget (A-laget), c/o Kai Berggren, Bråvann terrasse 21, 4624 Kristiansand

Grenland lokallag, c/o Arnt Harald Stendalen, Wettergreensvei 5, 3738 Skien

Larvik Insekt Klubb, c/o Torstein Ness, Støperiveien 19, 3267 Larvik

Drammenslaget / NEF, c/o Tony Nagypal, Gløttevollen 23, 3031 Drammen

Numedal Insektregistrering, c/o Bjørn A. Sagvolden, 3626 Rollag (tlf. 32 74 66 37)

NEF avd. Oslo & Akershus, c/o Insektavd., Naturhist. mus., Pb.1172 Blindern, 0318 Oslo

Østfold entomologiske forening, c/o Thor Jan Olsen, Postboks 1062 Valaskjold, 1701 Sarpsborg

Distributør

Salg av trykksaker og annet materiell fra NEF: Insektavdelingen, Naturhistorisk museum, Pb. 1172 Blindern, 0318 Oslo [Besøksadresse: Sarsgate 1, 0562 Oslo] (tlf. 22 85 17 05); e-mail: leif.aarvik@nhm.uio.no.

NORGE P.P. PORTO BETALT

Returadresse:
Norsk entomologisk forening
Postboks 386, 4002 Slangerup

Leica

MICROSYSTEMS

www.leicamicrosystems.com

**NY REPRESENTANT FOR
LEICA MIKROSKOPER
I NORGE**

ORTOMEDIC

Vollsveien 13E, Boks 317, 1326 Lysaker - Tlf 67 51 86 00 / Faks 67 51 85 99
ortomedic@ortomedic.no - www.ortomedic.no